

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ МОВОЗНАВСТВА ІМ. О. О. ПОТЕБНІ НАН УКРАЇНИ**

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Директор Інституту

д. ф. н., проф.

 Б. М. АЖНЮК

«3» вересня 2020 р.

**ОСВІТНЬО-НАУКОВА ПРОГРАМА
ІНСТИТУТУ МОВОЗНАВСТВА ІМ. О. О. ПОТЕБНІ НАН УКРАЇНИ
«МОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО КУЛЬТУРНОГО АРЕАЛУ: СУЧАСНИЙ
СТАН, МІЖМОВНІ ВЗАЄМИНИ, ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ»**

03 ГУМАНІТАРНІ НАУКИ

(галузь знань)

035 ФІЛОЛОГІЯ

(спеціальність)

ТРЕТІЙ

(ОСВІТНЬО-НАУКОВИЙ)

(рівень освіти)

Київ – 2020

Наукові дослідження, які сприятимуть створенню нових знань у гуманітарній сфері та вирішенню проблемних лінгвістичних теоретичних і прикладних питань:

Профіль програми Доктор філософії в галузі філології	
Тип диплома та обсяг робіт	Диплом доктора філософії, перший науковий ступінь, 4 академічних роки, обсяг освітньо-наукової програми – 240 кредитів ЄКТС (освітня складова – 52 кредити ЄКТС)
Наукова установа	Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, м. Київ
Мета програми	
Забезпечити підготовку наукових і науково-педагогічних кадрів у сфері філології через набуття ними компетентностей, необхідних для здійснення фундаментальних і прикладних досліджень (результати яких матимуть наукову новизну, теоретичне та практичне значення, сприятимуть соціально-культурному прогресу), а також ведення викладацької діяльності.	
Характеристика програми	
<u>Фокус програми</u>	
<p>Програма покликана сприяти вивченню мовних систем і функціонування природних мов європейського культурного ареалу, зокрема сфокусуватися на дослідженні:</p> <ul style="list-style-type: none"> • проблем зв'язку між мовою і процесами пізнання навколишнього світу; • зв'язку між мовою та національним менталітетом, мовою та суспільством, мовою та національною культурою; • особливостей міжкультурних мовних контактів, формування різноманітних мовних моделей у контексті розвитку суспільної свідомості, культури й науки; • теоретичних і методологічних аспектів внутрішньої форми мовних одиниць; • особливостей семантичного розвитку мови та сучасного соціокомунікативного контексту; • функціонування індоєвропейських мов (зокрема й української) на різних етапах їхнього історичного розвитку; • соціолінгвістичного статусу мов європейського культурного ареалу та специфіці мовної політики в різних державах світу; • детального опису джерел розвитку фонетики, лексичного корпусу, фраземики, пареміології, граматики слов'янських, германських, романських і балтійських мов та встановленні основних тенденцій, що визначають динаміку мовного розвитку цих ідіомів; • питань походження, розвитку та функціонування східно-, західно- і південнослов'янських мов у контексті загальнослав'янської проблематики; • проблем порівняльного аналізу різних слов'янських мов у фонетичному, морфологічному, синтаксичному й словотвірному аспектах і т. ін. 	
<u>Особливості програми</u>	
Програма реалізується в активному академічному та викладацькому середовищах, сприяє перейняттю традицій і цінностей українських наукових лінгвістичних шкіл, передбачає	

всебічну підтримку участі здобувачів ступеня доктора філософії в міжнародних проєктах, сприяє активній комунікації із закордонними колегами.

Працевлаштування та продовження освіти

Працевлаштування

Посади згідно з класифікатором професій України ДК 003:2010:

Керівники підприємств, установ та організацій (1210.1): директор (начальник, інший керівник) підприємства, директор (ректор, начальник) закладу вищої освіти (технікуму, коледжу, інституту, академії, університету і т. ін.).

Керівники науково-дослідних підрозділів та підрозділів з науково-технічної підготовки виробництва та інші керівники (1237).

Головні фахівці – керівники науково-дослідних підрозділів та підрозділів з науково-технічної підготовки виробництва та інші керівники (1237.1).

Начальники (завідувачі) науково-дослідних підрозділів та підрозділів з науково-технічної підготовки виробництва та інші керівники (1237.2).

Викладачі університетів та закладів вищої освіти (2310): доцент, професор кафедри, асистент.

Професіонали в галузі філології, лінгвістики та перекладів (2444): наукові співробітники (філологія, лінгвістика, переклади) (2444.1), філологи, лінгвісти, перекладачі та усні перекладачі (2444.2).

Продовження освіти

Підготовка на наступному кваліфікаційному рівні Національної рамки кваліфікацій у галузі гуманітарних наук (докторантура); наукові гранти, стипендії, програми, які сприятимуть розширенню освітнього рівня.

Стиль та методика навчання

Підходи до викладання та навчання

Основні підходи до викладання та навчання аспірантів:

- лекції та семінари з обов'язкових та вибіркових дисциплін;
- індивідуальна робота в бібліотеці (архіві) Інституту та в інших наукових бібліотеках (архівах) України;
- робота з віртуальними базами даних та електронними ресурсами;
- постійне консультування з призначеним ученою радою Інституту науковим керівником, а також із незалежними фахівцями з обраної спеціалізації;
- заохочення й підтримка аспірантів щодо участі в наукових стажуваннях, в одержанні наукових стипендій;
- залучення аспірантів до роботи над виконанням фундаментальних і прикладних тем, що виконуються науковими відділами Інституту.

Система оцінювання

Навчальна діяльність аспірантів упродовж вивчення конкретної дисципліни оцінюється за 100-бальною шкалою, яка розподіляється на бали, здобуті впродовж семестру, та бали, здобуті під час заліку / іспиту. Рейтингові бали під час семестру нараховуються за результатами роботи на семінарських заняттях, за виконання завдань для самостійного опрацювання, за підготування й написання рефератів тощо.

Форма контролю успішності навчання аспірантів / здобувачів

Форми контролю результатів навчання аспірантів:

залік або іспит, отримання / складання якого свідчить про системність засвоєння програмного матеріалу, цілісність сприймання навчального курсу, достатній рівень знань, навичок і вмінь, їхнє застосування в практичній діяльності, виконання самостійної навчальної роботи.

Аспіранти проходять щорічну атестацію, звітуючи на засіданні наукового відділу Інституту (до якого прикріплено аспіранта), а потім на засіданні атестаційної комісії про виконання освітньо-наукової програми та індивідуального плану (що передбачає також написання розділів дисертації, наукові публікації, виступи на конференціях і т. ін.). Обов'язкові також проміжні атестації (кожні три місяці) на засіданні наукового підрозділу.

Успішним закінченням навчання в аспірантурі є повне засвоєння освітньо-наукової програми, апробація результатів дослідження на наукових конференціях, форумах і семінарах, публікація необхідної кількості наукових статей (зокрема й у закордонних виданнях, які індексуються в наукометричних базах), закінчення роботи над дисертацією, яка прилюдно захищається в спеціалізованій раді для отримання наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія.

Програмні результати навчання

ПРН-1. Вміння аналізувати сучасні тенденції розвитку загальносвітової науки й місця українських досліджень у її контексті.

ПРН-2. Здатність критично аналізувати наявну наукову спеціалізовану базу, а також власні нові напрацювання й висунуті попередньо гіпотези, конструктивно використовувати нову інформацію.

ПРН-3. Здатність використовувати дані й методику суміжних галузей знання для здійснення міждисциплінарних проєктів.

ПРН-4. Уміння застосовувати новітні інформаційні технології для оптимізації процесу й результатів наукового дослідження.

ПРН-5. Здатність самостійно працювати над індивідуальним проєктом, планувати етапи роботи, бути адекватним змінам і ефективним у нових обставинах; уміння започатковувати та розробляти колективні проєкти, розподіляти повноваження й відповідальність.

ПРН-6. Знання іноземної мови на рівні, який забезпечуватиме необхідну для фахівця комунікацію у професійній сфері (усна й письмова форми), уміння працювати в різних культурних середовищах.

ПРН-7. Досконале володіння нормами української літературної мови, висока культура спеціалізованого усного та писемного мовлення.

ПРН-8. Високий ступінь володіння інформаційними технологіями для зберігання, оброблення й передавання даних.

ПРН-9. Уміння працювати з міжнародними наукометричними системами (Web of Science, Scopus, Google Scholar тощо), усвідомлення порядку розрахунків показників ефективності наукової роботи (індексу Гірша (h-індекс), імпакт-фактора (ІФ, або ІІ)).

ПРН-10. Знання загальнонаукових та спеціальних методів пізнання, уміння застосовувати їх на практиці в науковому дослідженні; здатність аналізувати та синтезувати інформацію, продукувати нові знання.

ПРН-11. Уміння застосувати набуті знання та педагогічну майстерність на практиці під час організації і проведенні навчального процесу.

ПРН-12. Уміння аргументовано викладати свій погляд, вести дискусії в конструктивному руслі.

ПРН-13. Уміння розпізнавати та протидіяти засобам маніпулятивного впливу.

ПРН-14. Демонстрація відповідальності за достовірність здобутих результатів наукового дослідження, відсутність маніпуляторства й плагіату в публікаціях та під час іншої

- презентації наукового дослідження, дотримання наукової етики.
- ПРН-15. Уміння проявляти ініціативу, самостійно приймати рішення, керувати груповими проєктами.
- ПРН-16. Володіння термінологічним мовознавчим апаратом, здатність аналізувати лінгвістичний матеріал, визначати предметне поле, актуальність і коло завдань мовознавчого дослідження, уміння описувати історію й сучасний стан ключових проблем сучасної лінгвістики, а також свого дослідження.
- ПРН-17. Здатність аналізувати основні лінгвістичні теорії, виявляти їхні взаємозв'язки та досліджувати історію мовознавства в міждисциплінарному контексті.
- ПРН-18. Уміння порівнювати ідеї провідних вітчизняних і зарубіжних учених стосовно базових понять та проблемних питань лінгвістики.
- ПРН-19. Розуміти взаємозв'язки між теоретичними підходами та застосовуваними методами.
- ПРН-20. Здатність інтегрувати традиційні підходи до вивчення мови в нові дослідницькі парадигми.
- ПРН-21. Здатність до критичного осмислення основних проблем історичного мовознавства.
- ПРН-22. Здатність виявляти й аналізувати зв'язки між спільними рисами, а також відмінностями та особливостями мовних одиниць і категорій.
- ПРН-23. Здатність аналізувати мовні перетворення з погляду діячності та на синхронному рівні.
- ПРН-24. Здатність до функціонально-комунікативного осмислення мови у взаємодії з іншими соціальними, культурними та психічними феноменами й уміння використовувати цю здатність для вирішення практичних завдань.
- ПРН-25. Здатність описувати складові мовної системи (фонемі, лексеми, різні функціональні одиниці), визначати їхні функції та значення, можливості та моделі їхнього поєднання.
- ПРН-26. Здатність здійснювати лінгвістичний аналіз різножанрових текстів на засадах функціонально-комунікативної граматики.
- ПРН-27. Здатність розуміти взаємозв'язок між когнітивним і комунікативним підходами до вивчення мови, реалізація цього розуміння в аналітичній і продуктивній роботі з текстами.
- ПРН-28. Набуття комплексу умінь, навичок, знань, які забезпечать успішне підготування, апробацію та захист дисертаційного дослідження.

Анотації навчальних дисциплін
Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України

Цикл загальної підготовки

«Іноземна мова професійного спрямування для підготовки аспірантів до рівня загальноєвропейського стандарту володіння мовою С1»

Анотація. Навчальна дисципліна ОК 01 ННД «Іноземна мова професійного спрямування для підготовки аспірантів до рівня загальноєвропейського стандарту володіння мовою С1» ґрунтується на базових знаннях і навичках роботи з науковою і фаховою літературою, потрібною для здобуття відповідних компетентностей з іноземної мови під час підготування здобувачів третього рівня вищої освіти – доктора філософії. Освітня складова освітньо-наукової програми підготування докторів філософії за науковими спеціальностями установ НАН України Центру наукових досліджень та викладання іноземних мов НАН України.

Кількість кредитів: 8.

Викладачі: співробітники Центру наукових досліджень та викладання іноземних мов

НАН України (у межах програми академічної мобільності).

Мета навчальної дисципліни: розвиток мовленнєвих компетентностей, які відповідають рівню досвідченого користувача іноземної мови С1, а саме формування навичок і вмінь, які забезпечують необхідне для науковця вільне розуміння усних і письмових наукових текстів, а також вільне та ефективне висловлення й спілкування на науково-академічні та загальні / повсякденні теми в усній і письмовій формах.

Мови викладання: українська, англійська, німецька, французька.

Термін вивчення: дисципліну вивчають на 1 році навчання за освітньо-науковим рівнем «доктор філософії» в обсязі 240 годин, серед них 240 годин аудиторних занять (16 год. – лекційні заняття, 224 год. – практичні заняття).

«Філософія науки та культури»

Анотація. Навчальна дисципліна «Філософія науки та культури» ґрунтується на методологічних, логічних та аксіологічних принципах наукової діяльності, покликана використовувати гносеологічні орієнтири щодо змісту пізнавального процесу, його рівнів та видів. Передбачає ознайомлення з найвідомішими працями, що формують парадигму розуміння філософії науки та культури. Під час вивчення дисципліни аспіранти здобуть навички застосування діалектичного методу мислення, аналізу парадоксів, розв'язку наукових суперечностей, а також опанують культуру використання загальнонаукових філософських методів. Освітня складова освітньо-наукової програми підготовки докторів філософії за науковими спеціальностями установ НАН України Центру гуманітарної освіти НАН України.

Кількість кредитів: 6.

Викладачі: співробітники Центру гуманітарної освіти НАН України (у межах програми академічної мобільності).

Мета навчальної дисципліни: здобуття філософських компетентностей, які потрібні для провадження наукової діяльності, а саме для формування навичок і вмінь аналізувати мовознавчі проблеми із застосуванням методології філософії науки та культури.

Мови викладання: українська.

Термін вивчення: дисципліну вивчають на 1 році навчання за освітньо-науковим рівнем «доктор філософії» в обсязі 180 годин, серед них 115 годин аудиторних занять (51 год. – лекційні заняття, 64 год. – практичні заняття), 65 годин самостійної роботи.

«Риторика та основи ораторського мистецтва»

Анотація. Дисципліна «Риторика та основи ораторського мистецтва» належить до переліку обов'язкових для вивчення дисциплін; забезпечує розширення та поглиблення теоретичних знань аспіранта, формування практичних навичок володіння мовою як засобом аргументації та впливу; передбачає ознайомлення з історією ораторського мистецтва, арсеналом риторичних засобів.

Кількість кредитів: 3.

Викладач: Файчук Тетяна Григорівна, к. ф. н., ст. наук. співр. відділу слов'янських мов.

Мета навчальної дисципліни: ознайомити з історією формування ораторського мистецтва, основними риторичними засобами та сферою їх застосування, засобами мовного впливу й техніками протистояння ним. Курс з риторики має комплексний характер, містячи блок теоретичних знань, що поглиблюють розуміння специфіки перебігу комунікативних процесів, і практичну складову, яка уможливорює практичне засвоєння навичок ефективної комунікації.

Мова викладання: українська.

Термін вивчення: дисципліну вивчають на 1 році навчання за освітньо-науковим рівнем «доктор філософії» в обсязі 90 годин, серед них 30 годин аудиторних занять (20 год. – лекційні заняття, 10 год. – практичні заняття), 60 годин самостійної роботи.

«Науковий текст: стилістичні та змістові параметри»

Анотація. Дисципліна «Науковий текст: стилістичні та змістові параметри» належить до переліку обов'язкових для вивчення дисциплін; забезпечує розширення та поглиблення теоретичних і практичних знань аспіранта щодо специфіки функціонування наукового стилю української мови, його історії, особливостей використання мовних засобів під час створення наукових текстів; передбачає ознайомлення з різними жанрами наукової літератури, акцентує увагу на методиках змістового наповнення наукових текстів, прийомах аргументації, залучення доказів, ведення дискусії, оформлення дисертаційної праці, наукових статей, тез і т. ін.; спрямована на поглиблення знань про наукову етику, добросовісність, неприпустимість плагіату в наукових працях; готує аспірантів до самостійної дослідницької роботи відповідно до прийнятих стандартів.

Кількість кредитів: 3.

Викладач: Скопненко Олександр Іванович, к. ф. н., ст. наук. співр., заступник директора з наукової роботи.

Мета навчальної дисципліни: формування в аспірантів цілісного, системного й поглибленого знання про науковий стиль української мови, його засоби та прийоми, специфіку окремих підстилів, уміння застосовувати ці знання під час написання наукових текстів і виступів на конференціях, семінарах, круглих столах, підвищення рівня комунікативної компетентності аспірантів, фахове оволодіння метамовою для опису лінгвального матеріалу, закріплення основ наукової етики.

Термін вивчення: дисципліну вивчають на 1 році навчання за освітньо-науковим рівнем «доктор філософії» в обсязі 90 годин, серед них 30 годин аудиторних занять (20 год. – лекційні заняття, 10 год. – практичні заняття), 60 годин самостійної роботи.

Цикл професійної підготовки

«Когнітивна лінгвістика»

Анотація. Дисципліна «Когнітивна лінгвістика» належить до переліку обов'язкових для вивчення дисциплін. Вона забезпечує здобуття теоретичних і практичних знань з когнітивної лінгвістики, покликана навчити аспірантів використовувати теоретичні й практичні знання під час виконання індивідуальних досліджень, ознайомить із сучасними методами, застосовуваними у світовій лінгвістиці, дасть необхідні орієнтири щодо використовуваної наукової термінології в різних школах і напрямках лінгвістичної когнітології. У рамках дисципліни аспірант має можливість засвоїти основні поняття лінгвістичної когнітології, навчитися описувати концептуальний простір мови тощо.

Кількість кредитів: 3.

Викладач: Бріцин Віктор Михайлович, д. ф. н., професор, гол. наук. співроб. відділу мов України.

Мета навчальної дисципліни: дати аспірантам теоретичні знання з методології когнітивних досліджень; навчити аспірантів орієнтуватися в методиках когнітивної лінгвістики; закласти розуміння основних положень, підходів, наукових концепцій когнітивної лінгвістики; сформувати в аспірантів цілісне, системне й поглиблене знання про когнітивну лінгвістику як про один з актуальних напрямів сучасної лінгвістичної науки; сформувати в аспірантів уміння застосовувати на практиці різні методики

когнітивних досліджень; виробити в аспірантів навички вільного оперування термінологією когнітивної лінгвістики.

Термін вивчення: дисципліну вивчають на 1 році навчання за освітньо-науковим рівнем «доктор філософії» в обсязі 90 годин, серед них 30 годин аудиторних занять (20 год. – лекційні заняття, 10 год. – практичні заняття), 60 годин самостійної роботи.

«Історія лінгвістичних учень і проблеми загального мовознавства»

Анотація. Дисципліна «Історія лінгвістичних вчень і проблеми загального мовознавства» належить до переліку обов'язкових для вивчення дисциплін. Вона забезпечує розширення й поглиблення теоретичних знань аспіранта, формування практичних навичок застосування цих знань під час вивчення історії лінгвістичних учень, вироблених ними методів аналізу мови як засобу комунікації та тезаурусу знань. Вона передбачає вивчення основних концепцій мови, створених у різних культурах та на різних історичних етапах, а також фундаментальних і прикладних проблем теоретичної лінгвістики.

Кількість кредитів: 3.

Викладач: Зимовець Галина Вікторівна, к. ф. н., ст. наук. сп., ст. наук. сп. відділу загального мовознавства.

Мета навчальної дисципліни: розширити знання про етапи розвитку лінгвістичної думки та поглибити розуміння ключових проблем теоретичної лінгвістики. Курс з історії лінгвістики та загального мовознавства має комплексний характер, ознайомлює аспірантів з надбаннями світового мовознавства та готує їх до самостійної дослідницької роботи. Він має й теоретичну, і практичну складову, надаючи майбутнім дослідникам інструментарій для різноаспектного аналізу мовного матеріалу.

Термін вивчення: дисципліну вивчають на 1 році навчання за освітньо-науковим рівнем «доктор філософії» в обсязі 90 годин, серед них 30 годин аудиторних занять (20 год. – лекційні заняття, 10 год. – практичні заняття), 60 годин самостійної роботи.

«Методи лінгвістичних досліджень»

Анотація. Дисципліна «Методи лінгвістичних досліджень» належить до переліку обов'язкових для вивчення дисциплін. Вона має комплексний характер, ознайомлює аспірантів з методологією загальнонаукових і конкретномовознавчих досліджень, готує аспірантів до самостійної дослідницької роботи. Курс має і теоретичну, і практичну складову, надає майбутнім дослідникам інструментарій для різноаспектного аналізу мови.

Подає відомості про основні мовознавчі методи, використовувані в сучасних наукових дослідженнях, показує розвиток методологічних засад лінгвістичних досліджень в історії мовознавства, формує системні знання аспірантів у галузі методології наукових і насамперед лінгвістичних досліджень, прищеплює практичне вміння застосовувати набуті знання в процесі самостійної наукової діяльності. У процесі навчання аспіранти вчаться використовувати методи лінгвістичних досліджень різних наукових шкіл.

Кількість кредитів: 3.

Викладачі: Єрмоленко Сергій Семенович, д. ф. н., проф., провідний науковий співробітник відділу загального мовознавства; Радзівська Тетяна Вадимівна, д. ф. н., проф., провідний науковий співробітник відділу загального мовознавства; Тараненко Аушряле Ляонардівна, к. ф. н., ст. наук. співр. відділу германських, романських і балтійських мов; Зимовець Галина Вікторівна, к. ф. н., ст. наук. сп., ст. наук. сп. відділу загального мовознавства.

Мета навчальної дисципліни: формування системних знань аспірантів у галузі

методології наукових і насамперед лінгвістичних досліджень та практичного вміння застосовувати набуті знання в процесі їхньої наукової діяльності.

Термін вивчення: дисципліну вивчають на 2 році навчання за освітньо-науковим рівнем «доктор філософії» в обсязі 90 годин, серед них 30 годин аудиторних занять (20 год. – лекційні заняття, 10 год. – практичні заняття), 60 годин самостійної роботи.

«Соціолінгвістика»

Анотація. Дисципліна «Соціолінгвістика» належить до переліку обов'язкових для вивчення дисциплін. Вона забезпечує отримання базових теоретичних знань із соціолінгвістики, її історії, теорії та методології; ознайомлює з провідними напрямками сучасної соціолінгвістики; сприяє засвоєнню відповідної мовознавчої термінології; формує вміння застосовувати різні методи та методики соціолінгвістичного дослідження; вдосконалює навички та вміння усного та письмового наукового мовлення за фахом; розвиває аналітичне мислення.

Кількість кредитів: 3.

Викладачі: Ажнюк Богдан Миколайович, д. ф. н., проф., директор Інституту; Михальчук Оксана Іванівна, к. філ. наук, завідувач відділу мов України; Андрієнко Лілія Олегівна, к. філ. наук, ст. наук. співр. відділу мов України; Ажнюк Леся Вікторівна, к. філ. наук, ст. наук. співр. відділу мов України; Белей Лесь Любомирович, к. філ. наук, наук. співр. відділу мов України; Малаш Олександра Василівна, к. філ. наук, м. наук. співр. відділу мов України; Тищенко-Монастирська Оксана Олександрівна, к. ф. наук, наук. співр. відділу мов України.

Мета навчальної дисципліни: формування теоретичних знань з основ соціолінгвістики та практичних навичок і вмінь виконання науково-дослідної роботи за фахом.

Мова викладання: українська.

Термін вивчення: дисципліну вивчають на 2 році навчання за освітньо-науковим рівнем «доктор філософії» в обсязі 90 годин, серед них 30 годин аудиторних занять (20 год. – лекційні заняття, 10 год. – практичні заняття), 60 годин самостійної роботи.

Дисципліни за вільним вибором аспіранта

«Порівняльно-історичне і зіставне мовознавство: історія, сучасний стан, перспективи»

Анотація. Дисципліна «Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство» належить до переліку дисциплін вільного вибору аспіранта. Вона сприяє засвоєнню теоретичних засад та основних понять і категорій, а також методів порівняльно-історичного і зіставного мовознавства, основ ареалогії і соціолінгвістики в поєднанні з відповідним термінологічним апаратом; передбачає розгляд історії, сучасного стану та перспектив розвитку цієї лінгвістичної галузі та пов'язана з такими дисциплінами, як мови світу та мовні ареали, соціолінгвістика, мовні контакти, діалектологія, історія лінгвістичних учень тощо. Дисципліна сприятиме підвищенню філологічної кваліфікації аспірантів, необхідної для виконання наукових завдань, ознайомить зі здобутками вітчизняного мовознавства у галузі порівняльно-історичного й типологічного мовознавства.

Кількість кредитів: 3.

Викладач: Пономаренко Володимир Панасович, д. ф. н., завідувач відділу романських, германських та балтійських мов.

Мета навчальної дисципліни: Мета курсу полягає в ознайомленні з актуальними питаннями порівняльно-історичного і зіставного мовознавства, їхнім категорійним

апаратом, формуванні й систематизації теоретичних знань про сутність і методологію порівняльно-історичних і зіставних досліджень, виробленні практичних навичок наукової роботи згідно з обраним фахом. Дисципліна дасть змогу аспірантам систематизувати й удосконалити набуті на попередніх етапах навчання загальнонаукові компетентності та скористатися ними для розв'язання актуальних теоретичних, а також когнітивних проблем, що постають перед науковцями в ході професійної діяльності.

Термін вивчення: дисципліну вивчають на 2 році навчання за освітньо-науковим рівнем «доктор філософії» в обсязі 90 годин, серед них 30 годин аудиторних занять (20 год. – лекційні заняття, 10 год. – практичні заняття), 60 годин самостійної роботи.

«Сучасна українська славістика: проблеми, перспективи»

Анотація. Дисципліна «Сучасна українська славістика: проблеми, перспективи» належить до переліку дисциплін вільного вибору аспіранта. Покликана ознайомити з проблематикою української лінгвославістики як важливої частини сучасного українського мовознавства. Зміст курсу відображує основні здобутки цієї дисципліни та сучасні погляди на ключові проблеми цієї дисципліни. Аспіранти ознайомлюються з історією та нинішнім станом слов'янських мов, головними фонетичними, граматичними й лексичними процесами в праслов'янській мові, їхніми наслідками в сучасних слов'янських мовах, поглиблюють уявлення про історію, основні поняття, теорії та концепції лінгвославістики. Спеціальну увагу приділено таким темам, як фонетика й словотвір праслов'янської мови, мовна ситуація в Київській Русі, граматичні параметри слов'янського дієслова, емотивна лексика та фразеологія слов'янських мов, слов'янська гендерна лінгвістика, термінологія наукового мовлення, політичний дискурс у слов'янських мовах.

Кількість кредитів: 3.

Викладачі: Ярмак Вероніка Іванівна, д. ф. н., доц., пров. наук. співр. відділу слов'янських мов; Марченко Тетяна Яківна, к. ф. н., ст. наук. співр. відділу слов'янських мов; Николаєнко Лариса Іванівна, к. ф. н., ст. наук. співр. відділу слов'янських мов; Малаш Олександра Василівна, к. ф. н., м. наук. співр. відділу мов України; Євланова Олександра Олександрівна, к. ф. н., м. наук. співр. відділу слов'янських мов.

Мета навчальної дисципліни: сформувати науково-методичну базу для фахового дослідження слов'янських мов. Аспіранти навчаються зіставляти та аналізувати риси споріднених мов на різних структурних рівнях, проводити паралелі, знаходити спільне та відмінне, з'ясовувати причинно-наслідкові зв'язки, робити висновки щодо виникнення та історії розвитку мовних явищ, досліджувати їх не ізольовано, а у зв'язку з відповідними явищами в споріднених мовах.

Термін вивчення: дисципліну вивчають на 2 році навчання за освітньо-науковим рівнем «доктор філософії» в обсязі 90 годин, серед них 30 годин аудиторних занять (20 год. – лекційні заняття, 10 год. – практичні заняття), 60 годин самостійної роботи.

«Етнолінгвістика»

Анотація. Дисципліна «Етнолінгвістика» належить до переліку дисциплін за вільним вибором аспіранта. Вона забезпечує здобуття теоретичних і практичних знань зі слов'янської, балтійської, германської та романської етнолінгвістики; покликана навчити аспірантів використовувати методи етнолінгвістики під час наукового дослідження слов'янських, балтійських, германських і романських мов; ознайомить з етнолінгвістичними методами аналізу мовного матеріалу; зорієнтує в сучасних тенденціях розвитку етнолінгвістики в слов'янських, балтійських, германських і романських країнах; закладе розуміння методик основних етнолінгвістичних шкіл; виробить навички вільного

оперування метомовою етнолінгвістики, відповідною загальнонауковою та лінгвістичною термінологією.

Кількість кредитів: 3.

Викладачі: Пономаренко Володимир Панасович, д. ф. н., ст. наук. співр., завідувач відділу романських, германських і балтійських мов; Даниленко Людмила Іванівна, д. ф. н., доцент, пров. наук. співр. відділу слов'янських мов; Скопненко Олександр Іванович, к. ф. н., ст. наук. співр., заступник директора з наукової роботи; Тараненко Аушряле Ляонардівна, к. ф. н., ст. наук. співр. відділу романських, германських і балтійських мов; Гончаренко Аліна Володимирівна, к. ф. н., м. наук. співр. відділу мов України; Малаш Олександра Василівна, к. ф. н., м. наук. співр. відділу мов України; Калинович Людмила Романівна, м. наук. співр. відділу романських, германських і балтійських мов.

Мета навчальної дисципліни: ознайомити аспірантів з історією становлення етнолінгвістики як розділу мовознавства, її основними поняттями, проблемами й методами дослідження. Розвинути уявлення про способи зв'язку та взаємодії мови і культури. Курс спрямований на поглиблення та систематизацію теоретичних знань аспірантів з етнолінгвістики; ознайомлення з методами пошуку потрібної мовознавчої інформації в етнолінгвістичній літературі; ознайомлення з основними принципами опису мовного матеріалу за допомогою етнолінгвістичних методів; опанування навичок ефективної роботи з джерелами, потрібними для розв'язання лінгвістичних завдань; формування науково-методичної бази для фахового дослідження слов'янських, балтійських, германських, романських мов за допомогою методів етнолінгвістики. Аспіранти навчаються використовувати здобутки різних етнолінгвістичних шкіл під час аналізу мовного матеріалу.

Термін вивчення: дисципліну вивчають на 2 році навчання за освітньо-науковим рівнем «доктор філософії» в обсязі 90 годин, серед них 30 годин аудиторних занять (20 год. – лекційні заняття, 10 год. – практичні заняття), 60 годин самостійної роботи.

«Слов'янська лексикографія, фразеографія та пареміографія»

Анотація. Дисципліна «Слов'янська лексикографія, фразеографія та пареміографія» належить до переліку обов'язкових для вивчення дисциплін. Вона забезпечує здобуття теоретичних і практичних знань з лексикографії, фразеографії та пареміографії слов'янських мов; покликана навчити аспірантів використовувати лексикографічні, фразеографічні та пареміографічні кодекси різного типу, а також лінгвістичні корпуси слов'янських мов під час наукових досліджень; ознайомить з методами аналізу словникових статей різного типу; зорієнтує в сучасних тенденціях розвитку слов'янського словникарства; закладе розуміння основних методик укладання лексикографічних, фразеографічних і пареміографічних кодексів; сформує вміння застосовувати на практиці різні словники слов'янських мов; виробить навички вільного оперування метомовою словникарства, відповідною загальнонауковою та лінгвістичною термінологією.

Кількість кредитів: 3.

Викладачі: Скопненко Олександр Іванович, к. ф. н., ст. наук. співр., заступник директора з наукової роботи; Ярмак Вероніка Іванівна, д. ф. н., доц., пров. наук. співр. відділу слов'янських мов; Марченко Тетяна Яківна, к. ф. н., ст. наук. співр. відділу слов'янських мов; Полякова Тетяна Михайлівна, к. ф. н., ст. наук. співр. відділу мов України; Мирошніченко Ілона Михайлівна, к. ф. н., наук. співр. відділу слов'янських мов; Євланова Олександра Олександрівна, к. ф. н., м. наук. співр. відділу слов'янських мов.

Мета навчальної дисципліни: формування системних знань аспірантів у галузі слов'янського словникарства, ознайомлення зі здобутками лексикографії, фразеографії та пареміографії слов'янських країн у галузі опису лексики, фраземіки та пареміології слов'янських мов; практичне вміння застосовувати дані слов'янського словникарства в

процесі наукової діяльності.

Мова викладання: українська.

Термін вивчення: дисципліну вивчають на 1 році навчання за освітньо-науковим рівнем «доктор філософії» в обсязі 90 годин, серед них 30 годин аудиторних занять (20 год. – лекційні заняття, 10 год. – практичні заняття), 60 годин самостійної роботи.

«Мови світу: характеристика, підстави класифікації»

Анотація. Дисципліна «Мови світу: характеристика, підстави класифікації» належить до переліку дисциплін вільного вибору аспіранта. Вона сприяє вдосконаленню теоретичних знань дослідника-початківця та практичних навичок на їхній базі. Передбачено ознайомлення з найактуальнішими проблемами й найпередовішими досягненнями генетичної лінгвістики у зв'язку з розбудовою класифікації мов світу.

Кількість кредитів: 3

Викладач: Бурковський Ігор Зенонович, к. ф. н., ст. наук. співр. відділу загального мовознавства.

Мета навчальної дисципліни: формування теоретичних знань з лінгвістичної таксономії (включно з характеристиками її об'єктів у синхронії й діяхронії) та пов'язаних з нею аспектів генетичної лінгвістики, розвиток навичок і вмінь фахової діяльності (передовсім науково-дослідної роботи) на базі отриманих знань.

Термін вивчення: дисципліну вивчають на 1 році навчання за освітньо-науковим рівнем «доктор філософії» в обсязі 90 годин, серед них 30 годин аудиторних занять (20 год. – лекційні заняття, 10 год. – практичні заняття), 60 годин самостійної роботи.

Асистентська педагогічна практика

Анотація педпрактики зі спеціальності «035 Філологія»

Анотація. У цілеспрямованому формуванні педагогічної техніки та майстерності виняткова роль належить педагогічній практиці аспірантів Інституту, у процесі якої аспірант має використати всі знання, навички та вміння, набуті з психолого-педагогічних, загальнолінгвістичних дисциплін. Майбутні викладачі повинні володіти напрямками сучасної лінгвістики, сучасними методами та методиками дослідження мов, науковими знаннями та комплексом необхідних фахових умінь. Предметом педагогічної практики аспірантів є закономірності, прийоми, способи, методи та засоби взаємодії учасників педагогічного процесу.

Кількість кредитів: 6.

Викладач: Скопненко Олександр Іванович, к. ф. н., ст. наук. співроб., заступник директора з наукової роботи.

Мета педагогічної практики: узагальнення, розширення, поглиблення та застосування теоретичних знань аспірантів на базі попередньо вивчених лінгвістичних дисциплін, забезпечення поглибленого вивчення актуальних мовознавчих проблем, систематизація знань з лінгвометодології, вивчення основ педагогічної та навчально-методичної роботи в закладах вищої освіти, оволодіння педагогічними, практичними навичками, методиками викладання мов в умовах реального педагогічного процесу, виховання потреби систематично вдосконалювати свої знання та творчо їх застосовувати в практичній діяльності, формування вмінь і навичок проведення науково-дослідницької діяльності, готовність до систематизації вітчизняного та зарубіжного загальнолінгвістичного методичного досвіду.

зарубіжного загальнолінгвістичного методичного досвіду.

Місце у структурно-логічній схемі: Педпрактику зі спеціальності аспіранти проходять на третьому році аспірантури.

Терміни практики: На педпрактику на 3 році аспірантури відводиться 6 кредитів, 180 годин (18 годин семінарів, 162 годин на самостійну роботу).

**Керівник проєктної групи
(гарант освітньо-наукової програми):**

Директор Інституту мовознавства
ім. О. О. Потебні НАН України
д. ф. н., проф.

Б. М. Ажнюк

*Затверджено на засіданні
вченої ради Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України
3 вересня 2020 р. (протокол № 5)*